

Stručni članak
UDK 371.333:791.43:378.147:811.112.2'243

Primljen 31. 03. 2005.
Prihvaćen 05. 04. 2005.

IGRANI FILM U NASTAVI JEZIČNIH VJEŽBI U SKLOPU STUDIJA GERMANISTIKE U ZAGREBU

*Sonja Strmečki Marković **

Filozofski fakultet, Zagreb

U ovome se članku bavimo mogućnostima primjene igranoga filma kao audiovizualnoga sredstva u nastavi jezičnih vježbi na Odsjeku za germanistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Igrani film se kao nastavni medij relativno rijetko koristi u nastavi jezičnih vježbi. No naša iskustva s uporabom toga medija govore da se on može višestruko iskoristiti kao sredstvo izgrađivanja i nadograđivanja jezičnoga znanja studenata, ali i mnogih drugih znanja. Pritom je važno da film shvatimo kao pomoćno sredstvo pri obradi neke teme i da način uporabe filma odgovara predznanju i razini jezičnoga razumijevanja studenata.

Ključne riječi: nastava jezičnih vježbi, audiovizualni mediji, igrani film, obrada igranoga filma u nastavi

U nastavnom procesu podučavanja stranih jezika već se desetljećima primjenjuju raznovrsni vizualni i audiovizualni mediji. Među njih se, uz tradicionalne medije (poput grafoskopa i sličnih medija), ubrajaju televizijski program, video, film te internet kao nešto noviji medij.

Vizualna i audiovizualna pomagala u nastavi stranih jezika upotrebljavaju se kao sredstvo poticanja motivacije kod učenika (Häusler, 2002), odnosno u našem slučaju, studenata: audiovizualna sredstva nastaju, naime, stapanjem zvuka, slike i pisma te tako stvaraju dojam autentične i prirodne situacije, prepune verbalnih i neverbalnih reakcija govornika, što omogućuje cjelovito i sveobuhvatno učenje jezika (Häusler, 2002).

Jedno od audiovizualnih pomagala u nastavi jest, kao što smo već spomenuli, i film, odnosno igrani film i dokumentarni film.

Film se posljednjih desetljeća nametnuo kao nov medij te je kao takav ušao i u nastavu jezika. U nastavi jezičnih vježbi u sklopu studija germanistike u Zagrebu također se upotrebljava taj medij, iako relativno rijetko: jedanput ili dvaput u semestru. Napomenimo da se radi prvenstveno o prikazivanju igranih filmova.

Naša iskustva koja se temelje na rijetkoj uporabi filma, tj. igranoga filma kao medija u nastavi, pokazuju da se film može višestruko rabiti pri usvajanju te nadograđivanju prvenstveno jezičnoga znanja studenata.

Stoga ćemo se u ovome članku baviti mogućnostima primjene igranoga filma u nastavi

jezičnih vježbi u okviru studija germanistike te opisivanjem naših spoznaja i praktičnih iskustava na tom području.

Važnost igranoga filma za nastavu jezičnih vježbi i praktična korist od uporabe filma za studente

Svrha i zadatci igranoga filma u nastavi mogu biti raznovrsni. Igrani film je u prvome redu sredstvo priopćavanja. Njime se na posredan način prenose obavijesti iz različitih područja: politike, ekonomije, povijesti, sporta, kulture i ostalih ljudskih djelatnosti. Film, dakle, može služiti stjecanju, produbljivanju i utvrđivanju stručnih znanja iz različitih područja.

Nadalje, film je i element kulture: njegova je kulturološka funkcija iznimno važna. On služi kao sredstvo integriranja kulture i podataka iz kulture kod studenata, a razvijanje njihove kulturološke kompetencije bitno je da bi podučavanje jezika bilo uspješno. Isto tako, na taj se način pomaže studentima da bolje i svrsishodnije komuniciraju na stranome jeziku te da razviju i interkulturalnu svijest, tj. sposobnost razumijevanja ljudi socijaliziranih na drukčiji način (Neuner i Hunfeld, 1999). Uz to, studenti putem slika prikupljaju zemljopisne informacije o zemljama njemačkoga govornog područja te ih uspoređuju sa situacijom u Hrvatskoj.

Filmovi, posebice filmovi poznatih autora, također su i atraktivan nastavni materijal (Petersen, 1994): oni, naime, privlače studente svojom kvalitetom i izazivaju kod njih znatiželju. Ta se činjenica može iskoristiti tako da se studente osposobi i za kritičko promišljanje o filmu i to s interkulturalnog, zemljopisnog i jezičnosadržajnog aspekta.

Prednosti filma kao nastavne metode u sklopu nastave jezičnih vježbi

Prije korištenja filma u nastavi iznimno je važno provjeriti ispunjava li film nastavne funkcije koje je lektor predvidio, odnosno zamislio. Naime, čak i loš film može uvelike pridonijeti ostvarivanju nastavnih ciljeva ako su didaktički smisleno uklopljeni u nastavni proces i ako je njegova upotreba maštovita i isplanirana.

Film je u prvome redu medij koji omogućuje promjenu i to valja iskoristiti: filmom se mijenja tradicionalna situacija učenja i stvara se življa atmosfera koja potiče brzo usvajanje novih znanja.

Nadalje, film slikom prikazuje kompleksne situacije tako da student može brzo i jednostavno shvatiti pojmove koje možda inače ne razumije. Isto tako, film u vrlo kratkom vremenu prenosi mnoštvo informacija različite prirode. On također kod studenata potiče i zanimanje za teme koje se obrađuju na jezičnim vježbama, a koje im se obično čine manje atraktivnima ili čak dosadnima (primjerice, politika i povijest u filmovima «*Good by, Lenin!*» redatelja Wolfganga Beckera i «*Nirgendwo in Afrika*» redateljice Caroline Link).

Važno je napomenuti da je film kao medij uporabiv na svim godinama studija germanistike, jer kod njega lingvistička, odnosno jezična informacija u nekoj komunikacijskoj situaciji ima manji udio u poruci. Tako i studenti prve godine (čija je jezična kompetencija, posebice

posljednjih godina, izrazito niska) i studenti viših godina mogu kvalitetno i učinkovito raditi s tim audiovizualnim materijalom. Oni čak i vrlo brzo uviđaju da je kod filma kao medija njihova želja da sve razumiju i da prepoznaju što šire područje jezične komunikacije zapravo nepotrebna. Naime, puka usredotočenost na dekodiranje jezičnih znakova ovdje će prije biti deficit, budući da se na taj način zanemaruju neverbalni, ali jednako važni nositelji informacija u filmu, poput gesta, mimike, zvukova, glasova, intonacije, glazbe, pokreta. Naime, vizualni i auditivni signali predstavljaju nadopunu verbalnomu izrazu te u kombinaciji s jezičnim znakovima pospješuju i omogućuju memoriranje informacija. Studenti prve godine studija u filmu obično nailaze na gomilu verbalnih podataka koje ne razumiju pa često gube motivaciju za gledanje filma. Stoga ih se može upozoriti da svoju pozornost ne usmjere prvenstveno na jezik, već da se koncentriraju i na promatranje, otkrivanje veza i odnosa, interpretaciju slika i glazbe, kako bi na koncu na osnovi svega toga oblikovali smisao.

Nedostatci uporabe filma kao medija u nastavi

Ono što otežava didaktičku uporabu filma jest njegovo trajanje. Film u prosjeku traje između 90 i 130 minuta. S obzirom na to da je nepraktično prekidati film, za njegovo su prikazivanje, što se vremena tiče, potrebni idealni uvjeti. No mi obično ne raspoložemo s više od 75 minuta.

Drugi nedostatak odnosi se na nepostojanje ciljane edukacije što se tiče rukovanja i korištenja raznih medija, a posebice audiovizualnih medija, tako da se lektori u tom smislu moraju samostalno educirati.

Kako pristupamo satu gledanja filma u okviru jezičnih vježbi

Film kao nastavni medij mora biti pomoćno sredstvo pri obradi neke teme i odgovarati predznanju i razini jezičnoga razumijevanja studenata (V. Martial i Ladenthin, 2002:282). Samo ostvarenje tih preduvjeta legitimira upotrebu filma kao medija u nastavi (V. Martial i Ladenthin, 2002:15). Nije preporučljivo upotrebljavati u nastavi film samo zato što će on prenijeti neku atraktivnu informaciju putem lijepih slika.

Uporaba filma kao medija u nastavi također ne bi smjela biti u funkciji zabave niti pak odlično sredstvo za ispunjavanje posljednjeg sata nastave, što se vrlo često i događa.

Studenti, naime, gledanjem filma moraju višestruko profitirati.

Svi mediji, pa tako i film, imaju dvostruku funkciju: u prvome redu, oni služe kao pomoć pri učenju, a u drugome redu oni služe kao multiplikator znanja (Von Martial i Ladenthin, 2002:15). Ako se u nastavi razgovara o nekoj temi i uvježbava određeni vokabular, tada se to isto paralelno odvija tijekom gledanja filma. Pritom u pamćenju studenata ostaju slike koje vizualiziraju i cementiraju određene teoretske podatke, a koje su studenti upijali tijekom nastave. Na taj se način, između ostaloga, potiče i individualizacija i samostalnost nastavnih procesa. Studenti, naime, u filmu dobivaju potvrdu nečega o čemu su slušali na prijašnjim satima. Ako su nešto ispustili ili nisu razumjeli, sada mogu provjeriti ili mogu sami zaključiti iz spoja slike i teksta (filma).

Faze obrade filma u nastavi jezičnih vježbi

Prilikom pripremanja nastavnoga sata gledanja filma valja odrediti i provjeriti u kojoj će fazi nastave film omogućiti ostvarenje spomenutih nastavnih ciljeva.

Naš je nastavni sat gledanja filma imao tri faze:

- priprema za gledanje filma,
- prikazivanje filma,
- obrada filma nakon gledanja.

U uvodnoj ili pripremnoj fazi sata prikazivanja filma, naš je prvi korak bila najava filma koji je poslužio i kao motivacijski postupak (Kittelberger i Freisleben, 1991). Naime, lektor je najavio naslov filma, autore (*redatelj, scenarist, glavni glumci*) i proizvodnju (*država i godina*). Treba napomenuti da je korisno dati podatke o nagradama i drugim priznanjima, o prijemu filma kod publike i kritike ili zanimljive podatke o snimanju, autorima i glumcima.

Studente smo potom uputili na neke elemente filma ili jezika u filmu, koje bi možda previdjeli, pogriješno razumjeli ili čak uopće ne bi razumjeli (Kittelberger i Freisleben, 1991). Primjerice, ako naslov filma nije bio jednoznačan, upozorili smo ih na razloge odabira upravo toga naslova postavljanjem pitanja i navođenjem na odgovor.

Tako smo, primjerice, u filmu *Jenseits der Stille* (Caroline Link) postavili sljedeća pitanja:

- *Was bedeutet das Wort Jenseits?*
- *Welche Bedeutung hat das Wort Stille?*
- *Was könnte die Kombination dieser Wörter bedeuten?*
- *Wie kann man das mit dem Inhalt des Films verbinden? Welchen Inhalt vermuten Sie im Film?*

Isto tako, preporučuje se objasniti i sve ostalo što bi moglo umanjiti pozornost studenata ili otežati razumijevanje filma. To, primjerice, mogu biti imena (iz nekog razdoblja njemačke povijesti poput: *Erich Honecker*), simboli, nepoznati pojmovi, nepoznati podatci čije se poznavanje u filmu podrazumijeva pa se ne objašnjava eksplicitno (*Luftbrücke 1948., Rosinenbomber*).

Prilikom obrade filma *Good Bye, Lenin* postavili smo pitanja:

- *Wer war Erich Honecker?*
- *Welche Rolle spielte er in der Geschichte Deutschlands?*
- *Wie hat er sein politisches Leben beendet?*

Mogu se objasniti zemljopisni pojmovi (ako se, primjerice, spominje *ime određenog mjesta* u nekoj pokrajini u Njemačkoj), povijesni pojmovi (*proces ujedinjenja Njemačke, imena političara u nekadašnjoj NjDR ili Saveznoj Republici Njemačkoj*) te kulturološki i drugi pojmovi, važni za razumijevanje radnje i ponašanja likova. Isto se tako mogu dati podatci o nekom nepoznatom predmetu ili situaciji koja bi studentima mogla biti nejasna.

Na satu se studentima može ponuditi i mogućnost geografske orijentacije, tj. provjere na karti s obzirom na mjesto radnje ili pokrajinu.

Lektor može upozoriti i na dvoznačnosti izraza u filmu, na igru riječi, frazeme, nepoznate riječi i izraze koje studenti ne bi razumjeli, a važni su za shvaćanje filma.

U filmu *Jenseits der Stille* ukazali smo na poslovicu koju studenti nisu dotad poznavali, a uz to ju je u filmu jedan od likova vrlo nerazgovijetno izgovorio:

Die Rabben fliegen in Schwärmen, der Adler fliegt aber alleine.

Nadovezujući se na tu poslovicu, postavili smo studentima sljedeće pitanje:

- *Was vermuten Sie hinter dem Spruch?*
- *Wie ist der Spruch wohl mit dem Leben der Hauptdarstellerin zu verbinden?*

Pritom moramo upozoriti na sljedeće:

Ako u filmu ima previše nepoznatih elemenata ili činjenica, onda je film zacijelo nepogodan za studente kojima se prikazuje te je u pogledu ostvarenja nastavnih ciljeva neučinkovit.

Katkad se studentima neposredno prije prikazivanja filma daje da pročitaju kritike filma iz različitih izvora (dnevni tisak, stručni tisak, žuti tisak), kako bi dobili uvid u različite aspekte promatranja filma te da bi nakon gledanja filma na stranom jeziku mogli raspravljati o tome slažu li se s mišljenjima i ocjenama kritičara u određenim tiskovinama.

Mi smo, primjerice, prije prikazivanja filma *Nirgendwo in Afrika* podijelili studentima kopije osvrta na film iz jednih ozbiljnih dnevnih novina (*Vjesnik*), ali i iz tzv. žutog tiska (*Mila*) te dva članka poznatog filmskog kritičara s internetske stranice www.htnet.hr.

Ako film nije jasno strukturiran, poželjno je sa studentima napraviti i kratak pregled zbivanja.

Dobro je studente podijeliti u nekoliko skupina i dati im određene zadatke koji se odnose na sadržaj i formu filma, a koje moraju pratiti već za vrijeme gledanja filma.

Pritom treba pripaziti da koncentracija na obavljanje zadataka ne ide na uštrb recepcije

filma.

Također je preporučljivo da se studentima prije prikazivanja filma pruži informacija o trajanju filma, pogotovo ako su dobili neki zadatak. Tako će moći lakše raspodijeliti svoju pažnju.

Važno je isto tako iz studenata izvući na površinu već postojeće znanje. To će im, naime, pomoći da jednostavnije usvoje novo znanje nadovezujući ga na staro. Stoga nije loše napraviti grubu raščlambu filma i upozoriti na povijesnu ili geografsku pozadinu sadržaja filma ili pak na neke povijesne rečenice.

Primjerice, prije projekcije filma *Good bye, Lenin* podsjetili smo studente na poznatu rečenicu čuvenoga njemačkog političara Konrada Adenauera: *Es soll zusammenwachsen, was zusammen gehört.*, s kojom su se već upoznali tijekom obrade tekstova s političkom tematikom za vrijeme nastave jezičnih vježbi.

Postavili smo studentima ova pitanja:

- *Erinnern Sie sich an den Satz?*
- *Wer hat ihn formuliert?*
- *In welchem geschichtlichen Kontext wurde der Satz formuliert und welche Konsequenzen hatte der Satz für die deutsche Politik?*

Međutim, moramo naglasiti da u pripremnoj fazi, prema našim iskustvima, ipak ne treba iznositi sve pojedinosti niti naglašavati negativne strane filma, jer se u prvom slučaju gubi atraktivnost filma, a u drugome se stvara negativno raspoloženje i prije početka prikazivanja filma. No, u svakom slučaju, o prvim komentarima i uputama lektora ovisi kako će student pristupiti gledanju filma i hoće li to učiniti s dosadom ili sa zanimanjem.

Na što treba posebno pripaziti u fazi pripreme sata prikazivanja igranog filma?

U fazi koja prethodi fazi prikazivanja filma treba pripaziti da se studenti ne prepuste pasivnom gledanju filma. Studenti s prikazivanjem filma povezuju, naime, mogućnost da se udobno smjeste u naslonjače i uživaju, budući da imaju iskustvo da film izvan nastave služi prvenstveno zabavi (v. Martial, 283). Da bi se to spriječilo, potrebno je iskoristiti neke tehničke i metodičke mogućnosti: primjerice, ključna mjesta u filmu ili pak teže razumljiva mjesta dobro je ponoviti više puta.

Bitno je također da film nije predugačak, kako ne bi bio uzrokom raspršivanja koncentracije, da studenti ne bi zanemarili bitne, a usredotočili se na sporedne aspekte u filmu.

Također treba znati da se najviše pamti prvih deset minuta filma. Zbog toga treba pokušati napraviti male pauze za vrijeme gledanja filma kako bi se zadržala pažnja studenata.

Faza obrade filma nakon gledanja

Primjena igranog filma kao medija u nastavi završava analizom filma koja nudi niz metodički raznovrsnih, jezično baziranih i kreativnih aktivnosti. One mogu biti skupne, mogu biti tandemskog oblika (rad u parovima) ili pak individualnog oblika (Težak, 2002).

Individualni oblik odvijat će se u izvannastavnome vremenu: kod kuće, u knjižnici, na kompjutoru, kada studenti mogu sami razmišljati o zadatku.

Tandemskim oblikom mogu se potaknuti na rad učenici koji su inače pasivni i obično prepuštaju riječ glasnijima i ambicioznijima u skupini. Rad u paru može biti poticajan i koristan u svakom pogledu.

Kako prikazivanje filmova treba u prvome redu služiti kao povod usmenom i pismenom izražavanju, fazu obrade filma možemo započeti s aktivnostima usmenoga izražavanja, tj. možemo iskoristiti činjenicu da studenti vole skupno gledanje filmova, pa tako i raspravljanje o filmu.

Komentiranje filma možemo započeti, primjerice, tako da studenti koji su dobili određene zadatke, iznose svoja zapažanja ili pak, da svi studenti zajedno iznose svoja zapažanja u obliku slobodnoga izvještavanja, kako bi se na kraju sve spojilo u jednu sveobuhvatnu cjelinu.

Postupci prilikom komentiranja filma mogu biti različiti:

- a) može se komentirati glavna osoba u filmu: njezina dob, težište njezinih interesa, odnos prema drugim ljudima, okolina kojoj pripada i u kojoj živi;
- b) može se ocjenjivati i komentirati ponašanje pojedinih likova u filmu (je li njihovo ponašanje uobičajeno, neobično, agresivno?) i njihove međusobne odnose;
- e) mogu se analizirati jezični elementi u filmu, tj. komentirati koje se informacije o filmu mogu prikupiti analizom jezičnih registara upotrijebljenih u filmu;
- h) mogu se analizirati situativni elementi u filmu, tj. objašnjavati veza između uzroka i posljedica;
- i) može se potaknuti uspoređivanje s vlastitom zemljom (je li nešto slično postojalo i je li zamislivo u današnjoj Hrvatskoj? Postoje li slični događaji i političke situacije u prošlosti vlastite države?).

Nakon faze komentiranja poželjno je potaknuti kritički osvrt na film, čime se u prvome redu uvježbava vještina slobodnog izražavanja stava, a u drugome redu upotrebljava vokabular iz filma.

Potom se pomoću radnih predložaka (*Arbeitsvorlage/Arbeitsblatt*) (Biechele i Padros, 2003) može uvježbavati vokabular iz filma. Taj je dio, kako pokazuju naša iskustva, studentima najzanimljiviji. Iako i u uvodnoj fazi sata gledanja filma raščlanjujemo razne jezične oblike, jer između ostaloga o njihovu razumijevanju ovisi razumijevanje filma, ovaj im je dio jednako zanimljiv.

Tako se pomoću radnih predložaka može uvježbavati prebacivanje iz jednog jezičnog registra u drugi (iz standardnoga tj. književnog jezika u kolokvijalni izraz, iz dijalekta u standard, iz slenga u standard, iz dječjega govora u govor odraslih).

Studentima smo nakon gledanja filma *Jenseits der Stille* podijelili radni predložak sa sljedećim pitanjima:

A) *Stellen Sie die Bedeutung der im Film verwendeten Wörter, Wendungen und Sätze fest und ordnen Sie sie dem jeweiligen Sprachregister zu.*

- *Da draußen ist der Teufel los!*
- *Quatsch!*
- *Nicht mogeln!*
- *Oma hat nicht mal mit der Wimper gezuckt.*
- *Was nicht ist, kann ja noch sein.*
- *Was du nicht sagst!*
- *Sie hat eine Runde geschmissen.*
- *Mit hängt dies schon zum Hals heraus.*
- *Was guckst du denn so blöd!*

B) *Finden Sie die standardsprachlichen Synonyme für die unter A) genannten Wörter und Wendungen.*

Kada to vrijeme dopušta, može se organizirati i još jedan dopunski sat na kojemu se detaljnije obavještava o autorima ili na kojemu se organiziraju vježbe govorenja (primjerice, čitanje dijelova teksta iz filma koji su na dijalektu).

I na koncu, od studenata se može zatražiti da napišu utemeljen tekst u obliku filmske kritike, koristeći vokabular koji su naučili, pa čak i terminologiju filmske kritike. Isto tako, mogu napisati sastavak u obliku slobodnih asocijacija uz film, tj. sastavak u kojem će komentirati probleme obrađene u filmu ili pak zabilježiti svoje misli potaknute gledanjem i interpretacijom filma.

ZAKLJUČAK

Uvriježeno je mišljenje da se film, tj. igrani film uglavnom koristi za posredovanje

kulturoloških sadržaja, a manje za razvijanje usmenih i pismenih jezičnih sposobnosti, tj. sposobnosti slušanja, govorenja i pisanja. Ili, drugim riječima, prevladava mišljenje da studenti putem filma, tj. igranoga filma u jezičnome pogledu ne nauče ništa novo, jer ne mogu istodobno pohvatati dijelove sadržaja i jezične oblike.

No to nije tako. Prvenstveni je cilj gledanja filma rad na sadržaju, ali jednako tako i širenje jezične kompetencije te posredovanje i stjecanje medijske kompetencije.

Studenti produbljuju svoju kompetenciju na području slušanja i razumijevanja govorenog teksta te na taj način razvijaju jezičnu kompetenciju u autentičnim govornim situacijama. Isto tako, studenti putem filma dobivaju uvid u mentalitet i svakodnevicu stanovnika njemačkog govornog područja, upoznaju njemačke redatelje i njemačke glumce te šire i oblikuju vokabular vezan uz njemački film i filmsku kritiku.

I na koncu, navikavaju se na rad s novim medijima kao što je internet, selektivno tražeći podatke o filmu.

LITERATURA

- Biechele, M., Padros, A. (2003). *Didaktik der Landeskunde*. München: Goethe-Institut Inter Nationes.
- Häusler, M. (2002). *Od Komenskog do novih medija. Vizualna sredstva u nastavi stranih jezika*. Strani jezici 31, 1 – 2, 21 – 34.
- Kittelberger, R., Freisleben, I (1991). *Lernen mit Video und Film*. Basel.
- Neuner, G., Hunfeld, H. (1999). *Methoden des fremdsprachlichen Deutschunterrichts. Eine Einführung*. Kassel: Goethe-Institut Inter Nationes.
- Petersen, W.H. (1994). *Anschaulich unterrichten*. München.
- Težak, S. (2002). *Metodika nastave filma na općeobrazovnoj razini*. Zagreb: Školska knjiga.
- Von Martial, I., Ladenthin, V. (2002). *Medien im Unterricht*. Hohengehren.

FILM IN LANGUAGE COURSES WITHIN THE STUDY OF GERMAN LANGUAGE AND LITERATURE

Summary

This article deals with the possibilities of applying feature film as an audio-visual aid in language courses within the study of the German Language and Literature at the Faculty of Philosophy in Zagreb. Feature film as a medium is relatively seldom used in teaching language skills. Our experiences with using that media show that it can be used in various ways as a method of improving and upgrading not only students' language knowledge but much more as well. Nevertheless it is very important to understand the use of film as an aid in dealing with certain subjects and to choose a film adequate to the prior knowledge and language competence of students.

Key words: German language and literature study, audio-visual media, feature film, dealing with feature film in language courses